

Norsk Fyrforening

Øvre Slottsgate 2B

0157 Oslo

e-post: info@fyr.no

Oslo, den 28. mai 2024

Farsund kommune

Att: Kulturplan

Postboks 100

4552 Farsund

Innspill til revisjon av kulturplan for Farsund kommune

Norsk Fyrforening takker for muligheten til å komme med innspill til revisjon av kulturplanen for Farsund kommune.

Norsk Fyrforening er en ideell frivillig landsomfattende organisasjon for alle som interesserer seg for norsk fyrhistorie, og som vil bevare fyrene og støtte opp om ny bruk av dem. Foreningen ble stiftet i 1997 og har et godt samarbeid med Kystverket, Kystverkmusea og Riksantikvaren.

Foreningen er en interesseorganisasjon for 101 medlemsfyr. Blant medlemmene finner vi venneforeninger, historielag og museer, kyst- og turlag, friluftsansjoner, bedrifter, kommuner og enkeltpersoner med interesse og engasjement for fyr og fyrhistorie.

Tre av våre medlemsfyr – Søndre Katland Fyr, Lista Fyr og Varnes Fyr – har tilhold i Farsund kommune. I tillegg befinner det seg en rekke verneverdige fyrlykter og sjømerker i kommunen – noe som etter vår mening må gjenspeiles i den nye planen.

På den bakgrunn er det naturlig at Norsk Fyrforening avgir innspill til kulturplanen som skal revideres.

Norsk Fyrforening er av den mening at kystkultur må få en langt mer fremtredende plass i den kulturplanen. I planen som skal revideres har vi merket oss at kystkultur er nedprioritert i forhold til annen kulturell virksomhet, Vi har også merket oss at gjeldene plan bare omtaler aktiviteter knyttet til Lista fyrstasjon og Lista Fyr AS. De to øvrige fyrstasjonene eller andre viktige kystkulturminner er ikke nevnt.

Avgrensing

I notatet vedrørende avgrensing av den kommende kulturplanen er det opplistet en rekke deltemaer – basert på gjeldende kulturplan. Norsk Fyrforening savner fokus på kystkultur og vil derfor foreslå at kystkultur blir et eget deltema i kommende kulturplan.

Farsund, Spind og Lista har en flere hundre år lang historie knyttet til sjøen og skipsfart. Byen og distriktet var i mange år blant de største sjøfartsdistriktene i Norge. Befolkningen var – og er – nært knyttet til kysten og kystkulturen.

Loshavn og Eikvåg er to uthavner av nasjonal og internasjonal viktighet – som der er søkt om verdensstatus for i UNESCO.

Kunnskap om kommunen og distriktets kystkultur og kystkulturminner er viktig å bringe videre til kommende generasjoner. I motsetning til andre kommuner med tilknytning, så har Farsund en rekke verneverdige kystkulturminner som må løftes frem og levendegjort i kulturplanen for kommende planperiode.

Ved siden av uthavnene gjelder dette kommunens tre fyrstasjoner som alle har en unik historie – ulik hverandre.

Fyrstasjonene er viktige «katedraler» som har reddet liv og fartøy fra den sikre død og forlis. De nære kystområdene er preget av urent farvann – og blir betegnet som en av de største skipskirkegårder på Agder. Det farlige farvannet bidro til opprettelse av losene i uthavnene og byggingen av fyrstasjonene. I farsund-distriktet ble det først reist fyr på Lista. Samtidig som Lista ble tent – så ble fyrlyset på Varnes – noe lenger vest – tent 10. november 1836. Lista Fyr besto en tid av tre fyrtårn og var Nordens største fyrstasjon i en periode. Noe som etter Norsk Fyrforenings mening er viktig historien til hele Lista og Farsund som kommunen

Kommunens tredje fyrstasjon – Søndre Katland – ble tent i 1878 for å gi sikker seilas inn til Farsund by.

Driftsforskjeller

Lista Fyr er den viktigste fyrstasjonen i Farsund kommune. Fyrstasjonen med våtmarksområdene og de mange gravhaugene, kombinert med minnene fra siste verdens krig – gjør dette området til det viktigste kulturminnet i kommunene. Norsk Fyrforening er kjent med planene for å utvikle fyrområdet med nye underjordisk hall – noe som vil gi kommunen et stort kulturelt løft i regionen.

Norsk Fyrforening ser frem til å ta del i dialogen om utviklingen av Lista Fyr og området rundt, slik at slik at fyrhistorien kan løftes frem og kunne oppleves på et så tilgjengelig og godt besøkt sted. Et forhold som kan gi synergier er å koble Lista Fyr opp mot Varnes Fyr vest for Lista Fyr.

Organisasjonsformen for drift av Lista Fyr - der både fylkeskommune og kommunen står som eiere av driftsselskapet – gir en del fordeler i satsningen på å fremme fyrstasjonen som et viktig kystkulturminne i kommunen.

Søndre Katland Fyr i Spind drives i sin helhet av en ideell venneforening som har leieavtale med Kystverket. Opprinnelig hadde Staten ved Kystverket planer om å sprengte dette karakteristiske fyret bort. Hadde det ikke vært for at en liten gruppe slo seg sammen og dannet en venneforening – så hadde trolig fyret ikke ha stått der i dag. Venneforeningen er helt avhengig av dugnadsarbeid for å skaffe penger til rehabilitering av fyret.

Farsunds tredje fyr – Varnes – har inntil i fjor vinter ikke hatt egen venneforening. På Varnes har kommunen gjort en flott innsats for å fremheve dette kystkulturminnet. Det er brukt offentlige midler på å gjenoppbygge naustet, det er etablert musikk ute på fyret og man har fått laget et bronseelement av «treskoene» til minne om Ingeborg los og hennes heltedåd.

Det gode arbeidet som er gjort fra kommunen på Varnes Fyr bør følges opp i ny kulturplan – med fokus på et tettere samarbeid med frivilligheten.

Ved siden av de tre fyrstasjonene finner vi det riktig å trekke frem Østhassel redningsstasjon og fyrlyktene Rauna og Molja.

Alle viktige verneverdige kystkulturminner av nasjonal betydning – som må trekkes frem i den nye kulturminneplanen.

Redningsstasjonen lå opprinnelig under det daværende Fyrvesenet og senere under Redningsselskapet. Da stasjonen ble lagt ned sørget ildsjeler gjennom frivillig dugnadsinnsats å ta vare på stasjonen med utstyr, slik at den i dag fremstår lik den originale redningsstasjonen. Østhassel er som kommunens tre fyr, unike tidsvitner.

Utenfor redningsstasjonen ligger karakteristiske Rauna fyrlykt. Det unike med fyrlykta er at den er plassert midt oppe på et vernet kulturminne - en gravhaug trolig fra vikingtiden.

Gravhaugen er et synlig minne om at det har bodd mennesker i mer enn tusen år på Lista – en fortelling fra virkeligheten som etter Norsk Fyrforening må inn i kulturplanen for Farsund.

Lykta på Molja på Borhaug er et kystikon som må tas vare på for ettertiden. Det er viktig slik Norsk Fyrforening ser det, at kommunen trekker frem disse kystkulturminnene i kulturminneplanen.

Kystkulturminnet Bremerodden fyrlykt er dessverre ødelagt med en moderne såkalt HIB og på Sandøya står lykta igjen som malmlykt.

Ved siden av fyrlyktene så er det flere viktige sjømerker som må tas vare på i kommunen. Vi nevner Færøytårnet og det i stein på Revøy utenfor Loshavn/Einarsneset.

Norsk Fyrforening tilbyr seg å delta i ressurs- og referansegrupper i det videre planarbeidet med ny Kulturplan for Farsund kommune.

Med glødende fyrhilsen

A handwritten signature in blue ink, consisting of several large, stylized loops and a horizontal line across the middle, followed by a small dot at the end.

Sven Gj. Gjeruldsen
Styreleder